Андрій СВІТЛИНЕЦЬ

ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ СХИАРХІМАНДРИТА ВІКЕНТІЯ (ОРОСА) (18.09.1901 – 05.03.1982)

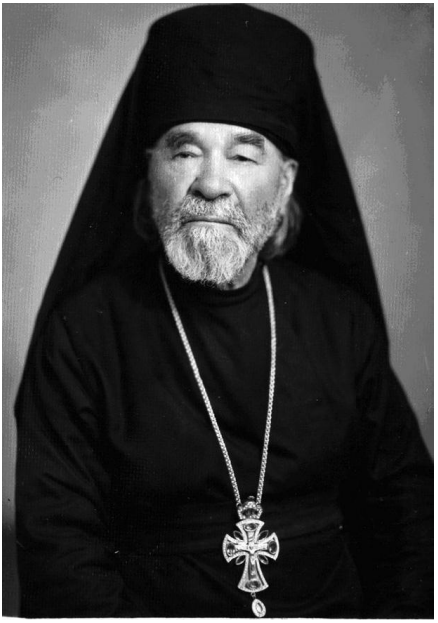

Отець Вікентій (в миру Орос Василь Олексійович) народився в селі Іза, Хустського округу 18 вересня 1901 р.[1. С. 156] в родині селян Олексія Олексійовича та Катерини Василівни.

Протягом 1908 – 1913 рр. навчається у церковно–приходській школі рідного села, але релігійна боротьба, арешти угорською владою односельців та другий Мараморош-Сігетський судовий процес змусили покинути навчання. Ці події залишили глибокий слід в душі юнака, який дуже боляче сприйняв гоніння на православну віру. У п'ятнадцятирічному віці (1916 р.) приєднався до православного руху в селі Іза і вступає до братства Свято-Миколаївського монастиря [1. С. 109]. Ховаючись від репресій австро-угорської адміністрації, деякий час перебував разом з іншими односельцями у кам'яних печерах за річкою Ріка біля Хуста [1. С. 85].

З цього періоду життя майбутнього архімандрита збереглася доволі цікава історія. Сестра Углянського монастиря монахиня Матрона (Шимон) розповідає, що якось в село Углю разом з о. Алексієм (Кабалюком) прийшов молодий юнак Василь Орос з Ізи. Зупинилися вони на пагорбі, де колись знаходився давній монастир і в невеликій капличці на руїнах старого фундаменту відслужили божественну літургію. Після служби вирішили трохи відпочити і незчулися як задрімали. Василю приснився сон, ніби малий хлопчик сказав йому, що на цьому місці невдовзі стоятиме монастир, а він буде в ньому правити. Коли прокинулися, то о. Алексій запитав юнака, що тому наснилося. Добре пам'я-

таючи дивний сон, Василь засоромився і не хотів про це розповідати, і монах, відчуваючи збентеженість свого супутника, сказав: «Не соромся, пройде небагато часу і ти будеш служити в цьому монастирі».

4 жовтня 1922 р. призваний на строкову службу до чехословацького війська, з якого демобілізувався 4 листопада 1924 р. [1. С. 13]. Після повернення працював у домашньому господарстві. Але події в рідному селі 1913-1914 рр. не забулися і, можливо, саме вони відіграли вирішальну роль у виборі життєвого шляху. Пройшло декілька років, і юнак вирішує присвятити своє життя служінню Богу.

Разом із товаришем Іваном Кундрею (в майбутньому преподобний Іов Угольський – авт.) вони вирішують здійснити прощу на святу гору Афон. Але політична ситуація, яка склалася в Греції у середині 20-х рр. XX ст. не сприяла здійсненню мрії [2. С. 53].

5 лютого 1929 р. вступає послушником у Спасо–Преображенський чоловічий скит при селі Теребля, де ігуменом на той час був о. Савва (Андрішко). А вже 14 лютого, за благословінням правлячого архієрея Серафима (Іванович), єпископа Рашсько-Призренського і Карпаторуського, архімандрит Алексій Кабалюк постригає його в малу схиму з іменем Вікентій [1. С. 3, 18].

24 лютого (5 березня) 1929 р. єпископ Серафим в Хусті висвячує його в диякони, а вже 20 березня (2 квітня) в сан ієромонаха [1. С. 15, 17].

3 травня 1929 р. молодий монах направляється у парафію села Вонігово з тимчасовим обслуговуванням також села Новобарово, Тячівського округу [1. С. 17]. Більше двох років молодий монах ніс пастирський послух у цьому селі. За ініціативи отця Вікентія та стараннями й активній підтримці парафіян тут було побудовано невеликий дерев'яний храм [1. С. 127].

Перебуваючи на приході, ієромонах продовжує підтримувати тісні зв'язки з своїм односельцем Іваном Кундрею, який разом з іншими юнаками вирішив побудувати в горах над річкою Ріка чоловічий скит. Коли постало питання купівлі земельної ділянки, то о. Вікентій, не задумуючись, віддав у спільну касу всі свої заощадження – 8 тисяч крон. Невдовзі, на викупленій ділянці, яка називалася Маковиця, і був збудований Свято-Троїцький Городилівський скит [2. С. 58; 3. С. 66]. Знаковим є те, що у своїй автобіографії преподобний Іов Угольський (Кундря) пише, що Свято-Троїцька пустинь в Городилові була заснована саме при підтримці ієромонаха Вікентія [4].

Під час пастирського послуху в с. Вонігово ієромонаха Вікентія як здібного священика часто посилають у різні парафії для святкового чи тимчасового богослужіння (сіл Бедевля, Терешуль, Підплеша) [1. С. 18]. 20 липня 1931 р. протосингл о. Іустин, який тимчасово виконував

обов'язки керуючого єпархією, направляє монаха у м. Рахів (частина Бичків-Бочко) з обслуговуванням сіл Розтока і Білин [1. С. 18]. Тут пробув недовго, бо вже 26 березня 1932 р. Мукачівсько-Пряшівський єпископ Дамаскін (Грданічка) знову повертає його у парафію Вонігова, а 27 жовтня благословляє на пастирське служіння до с. Нижній Бистрий [1. С. 4]. З того періоду збереглося цікаве фото, на якому зображено монаха серед місцевих селян. За свідченням старожилів, молодий пастир узяв активну участь у будівництві сільської церкви. У 1933 р. в селі Кричево склалася складна релігійна ситуація між православною і греко-католицькою громадами. Враховуючи здібності та мудрість о. Вікентія, єпископ направляє його на цей прихід [1. С. 119]. І не помилився. За короткий час ситуація в селі стабілізувалася, а крім пастирського служіння молодий монах виступив ініціатором будівництва православного храму [5. С. 757].

Також для того, щоб підняти власний духовний рівень, протягом 4-х років о. Вікентій разом із іншими 28 священиками та монахами відвідує пастирсько-богословські курси, організовані єпископською владою на базі державної реальної гімназії в м. Хуст [1. С. 12; 6, арк. 38].

Ще в 1933 р., за рекомендацією архімандрита Алексія (Кабалюка), до о. Вікентія звернувся владика Дамаскін з пропозицією відновити стародавній православний монастир у селі Угля, на що він, звичайно, погодився. Отримавши єпископське благословення, ієромонах купує земельну ділянку в селі та обмінює її на землю в урочищі на горах, де колись, за свідченням старожилів, знаходилася давня обитель. Оскільки будівельного матеріалу не було, то о. Вікентій купив два старі дерев'яні будинки в с. Кричево, які розібрали і перевезли в Углю. Саме з цієї деревини і була побудована невелика церква в честь Успіння Божої Матері, яку освятив архімандрит Алексій в 1936 р. Із залишків деревини звели невеликий будиночок на дві келії, в яких поселилося декілька монахів із Городилівського скиту [7].

Цікаво, що ще на початку 1934 р. в селі Драгово, куди ієромонах часто навідувався до о. Досифея (Шандра), він зустрівся з місцевою мешканкою, яка розповіла про дивний сон, в якому побачила давню обитель, що була зруйнована ще в кінці XVIII ст. Про цей монастир о. Вікентій знав ще здавна із випадково почутої бесіди двох старших людей. А оскільки тоді в Закарпатті було велике гоніння на православну віру, то юнак дав обітницю Богові у майбутньому відновити цю обитель. Напевно, таке було Боже провидіння, що ієромонах у потрібний час опинився у потрібному місці. Так о. Вікентій приступив до відновлення ще одного історичного скиту – Драгівського. Спочатку на місці колишнього монастиря відслужили літургію, а в наступному році освятили фундамент майбутнього храму. За великі старання на ниві утвер-

дження та поширення православ'я в нашому краї, правлячий ієрей владика Дамаскін, 4 липня 1935 р. нагороджує о. Вікентія набедреником *(набедреник – частина одягу священика, яка символізує духовний щит – авт.)*.

26 березня 1937 р. молодого ієромонаха призначили настоятелем Драгівського скиту [8. Арк. 73]. Духовний, подвижницький подвиг о. Вікентія дав свої результати – на 1938 р. в скиті несли свій монастирський послух 7 сестер і за досить короткий час, при тій загальнонародній скруті та бідності, йому вдалося збудувати церкву, декілька келій та невеликий. Навколишнє населення беззаперечно визнавало авторитет о. Вікентія, напрацьований і здобутий невтомною, безкорисливою працею на ниві утвердження святого православ'я.

У перші роки після входження Закарпаття до складу Радянської України, якихось серйозних релігійних змін не відбувалося. Нестача священнослужителів у повоєнний час змушував багатьох монахів обслуговувати ще сільські парафії. Так, 10 грудня 1947 р. правлячий Мукачівсько-Ужгородський єпископ Нестор (Сидорук) призначає о. Вікентія також настоятелем Свято-Троїцького храму в с. Драгово [1. С. 166]. Але через неповний рік, 24 листопада 1948 р., вже новий правлячий архієпископ Макарій (Оксіюк) звільняє його від обслуговування сільського приходу [1. С. 159], залишаючи таким чином духівником скиту. Але ці кадрові зміни та перестановки в пастирському житті монаха були лишень початком.

На початку 1949 р. в скиті відбулися адміністративні зміни. 23 березня 1949 р. владика Макарій, архієпископ Львівський і Тернопільський та Мукачево-Ужгородський, звільняє о. Вікентія від обов'язків духівника Драгівської обителі і призначає настоятелем сільської парафії в с. Вонігово [1. С. 149-150]. Зараз важко пояснити, що було причиною заміни духівника, тим більше, що всього через декілька місяців, а точніше 21 червня 1949 р., наказом №1070 архієпископ Макарій також призначає новою ігуменею матушку Вассу (Росоха) [9. Док. від. 21.06.1949].

Зміна керівництва скиту схвилювала не тільки насельниць обителі, а й жителів навколишніх сіл. У Хустському єпархіальному архіві зберігся цікавий документ від 25 березня 1949 р., в якому члени православної общини Драгова звернулися до архієпископа Макарія з проханням залишити у них о. Вікентія мотивуючи тим, що «… за останні 15 років о. ієромонах Вікентій багато попрацював у справі процвітання святої Православної Христової Церкви і вся община села Драгова поважає працю ієромонаха і бажає, щоб він залишився надалі і продовжив працю почату 18 років тому, тим більше, що в останній час уніатська община села перейшла в православіє і потребується настоятелю ще більше

працювати у справі православ'я, …. тим паче, що община уніатська бажає працювати з ієромонахом о. Вікентієм….» [9. Док. від 25.03.1949]. Але прохання селян залишилося без уваги.

Через рік, 25 березня 1950 р., наказом № 57 правлячий архієрей знову звільняє о. Вікентія уже з посади настоятеля сільської парафії Вонігова та переводить заступником настоятеля Городилівського Свято-Троїцького скита [1. С. 147]. Про авторитет, який мав ієромонах у вірників, свідчить лист жителів села від 22 травня, які звертаються з проханням до правлячого єпископа. Зокрема в листі сказано (мовою оригіналу): «… Ієромонах Вікентій в нашому селі вже находиться довгий час. Його трудом і його ініціативою побудовано в нас прекрасну церков і його відсутність в нашому селі була б невилічимою раною в наших християнських серцях. Сам він є монахом, особа дуже скромна, свято жиюча і дуже мало требовательна. Населення нашого села досить бідне, так що … священика Вікентія в силі видержати. Крім того, його поведінка, християнсько-священниче життя настільки вкоренилися в наші серця, що тяжко було б нам прощатись з ним.

Тому … просимо залишити нам священика ієромонаха Вікентія…» [1. С. 132].

Інший повторний лист-прохання від 27 листопада говорить: «…Просимо владику, штоби нам обратно назначив єрмонаха Вікентія… Служби Божоі не було уже 2 місяці, то народ починає залишати церков Божу… Просимо вернути єрмонаха Вікентія, тому що він у нас багато трудився, побудував церков іще в 1926 році і уже на нього народ навик…» [1. С. 135]. Цікавим є факт, коли православна община села Кричева дізналася про переміщення ієромонаха до Городилівського монастиря, вона також, як і жителі Вонігова, звернулася до правлячого єпископа з проханням направити саме до них о. Вікентія (мовою оригіналу): «…просимо Ваше Преосвященство назначити нам священика иеромонаха Викентия… Прошение мотивируем следующее… у нас есть много сектантов субботников, то о. Иоанн Кричфалуший не в силах справиться с сектантами. О. иеромонах Викентий у нас был за настоятеля церкви, и его все село хочет… Надеемся на положительное исполнение нашей просьбы. Церковный совет и народ. (54 підписи)» [1. С. 137]. Але обидва листи так і залишилися без відповіді.

Ці листи є яскравим свідченням справжнього пастирського служіння ієромонаха Вікентія. Де б він не ніс пастирський послух, завжди сумлінно і ревносно ставився до своїх обов'язків. Тому сільські общини, в яких раніше служив ієромонах, і просили церковну владу, щоб саме до них повернути пастиря.

Пройшло лише декілька місяців, і знову, наказом №778 від 4 жовтня 1950 р., о. Вікентія перемістили – на цей раз у Свято-Миколаїський

Ізький монастир до особливого розпорядження єпископа [1. С. 139]. Документи єпархіального архіву проливають світло на причину такого різкого переміщення духівника. Наявні справи свідчать про адміністративне розслідування справи про незаконне вінчання родичів, яке нібито здійснив о. Вікентій. Про результат перевірки свідчить лист від 1 жовтня 1950 р. архімандрита Ізького монастиря о.Матфея (Вакарова), в якому він виправдовує та підтверджує невинність духівника [1. С. 140-141]. І як результат цієї справи наказ єпископа №988 від 21 грудня 1950 р. про повернення о. Вікентія у парафію села Вонігово.

Та цьому не було кінця. Невідомо чому, але 30 червня 1951 р. духівника знову переміщають і назначають настоятелем парафії села Угля [1. С. 118]. І якщо для жителів с. Вонігово це була втрата, то для общини Углі – велика радість. Про це повідомляє лист від 23 грудня 1951 р. церковного куратора Голубка Івана на ім'я єпископа, де він зокрема пише (мовою оригіналу): «От имени православноі общини села Углі имеем честь поблагодарити Ваше Преосвященство за то, що с те нам дали отця Викентія… Отец Вікентій есть проповідник Христа… От отцови приходять баптісты, он их крестить, які не были крещены много літ. Народа приходить богато у храм…» [1. С. 118-118 (об)].

Ще одним цікавим і малодослідженим штрихом у біографії о. Вікентія є відновлення і будівництво Свято-Дмитріївського храму в селі Мала Уголька на місці давнього історичного скиту, що існував тут ще в глибоку давнину.

На початку 1950-х рр. до ієромонаха звернулися жителі с. Мала Уголька Гафія та Василь Остолоші, які запропонували на місці колишнього скита побудувати невелику церкву. Отримавши від владики благословення, приступили до здійснення задуманого. За свідченням монахині Матрони (Шимон), основний тягар організаційних та будівельних робіт ліг на плечі духівника. Активно йому допомагали дві молоді послушниці із Углянського монастиря Марія Шимон і Марія Мандзюк та місцеві жителі. За короткий час ними було викопано траншеї та зроблено фундамент. Протягом літа місцеві майстри Микола Куричка та Василь Лесько поставили зруб, який до осені встигли накрити дахом. 8 листопада 1951 р., в день Святого Великомученика Димитрія Солунського, відбулося освячення храму. До самого арешту у 1952 р. і після звільнення ієромонах опікувався цим храмом не залишаючи напризволяще ще одне своє дітище.

1952 р. в житті о. Вікентія займає особливо трагічне місце. Вночі 23 травня на приходській фарі села Угля його заарештували працівники МДБ за підозрою у співпраці з бандитами. Як повідомляв у єпархію о.Іов (Гашпар), зі слів протоієрея Івана Бігаря в селі Драгово був поранений та затриманий бандит Йовжій, і серед особистих речей у нього

знайшли записну книжку із списками доброчинців, які допомагали банді харчами. Поміж цих людей також значилося ім'я о. Вікентія. Це і послужило приводом до арешту духівника [10. Звіт від 25.05.1952].

Крім о. Вікентія, наступного дня 24 травня затримали монахиню Копашнівського скиту Магдалину (Шелембу Марію Юріївну), а також в с. Копашнево у власному будинку заарештовано послушника Свято-Дмитріївського скита (с. Дубове, Тячівського р-ну) Фаркавця Юрія Васильовича [10. Звіт від 25.05.1952; 11. С. 39-40]. Та на цьому неприємності не закінчилися. 30 травня заарештували о. Іова (Гашпар), а 13 червня ієромонаха Чумалівського монастиря о. Даміана (Бонь) [11. С. 39-40]. Всім їм висунули звинувачення у співпраці з «бандами Андрійця та Пилипця», які діяли в гірській місцевості Тячівського, Хустського, Іршавського та Міжгірського районів. Через декілька днів після арешту о. Вікентія з'являється наказ єпископа Іларіона № 726 від 1 червня 1952 р., за яким ієромонах у зв'язку з арештом звільняється з посади настоятеля парафії с. Угля Тячівського району і залишається позаштату без права виконувати будь-яке богослужіння [1. С. 117].

Як пригадує монахиня Углянського монастиря матушка Матрона (Шимон), після арешту о. Вікентія сестри пішли на фару і забрали в монастир всі особисті речі духівника. Протягом десяти місяців тривало слідство, і весь цей час сестри почергово навідували його та носили передачі з їжею. Але найчастіше, не дивлячись на можливі неприємності, до нього їздив житель села Углі Михайло Немеш. Із того як виглядав духівник було видно, що його там дуже били. А через декілька місяців відбувся суд. Коли оголосили вирок, то ієромонах лише гірко усміхнувся і не сказав ні слова. Офіційні документи кримінальної справи № 5254-С свідчать: о. Вікентія звинуватили в тому, що в період 1948 – 1949 рр. він підтримував тісні зв'язки з так званою бандою оунівця Пилипця. Протягом цього часу періодично ховав бандитів у своїй келії, ремонтував взуття, забезпечував харчами – особисто передав 10 кг олії, 20 кг квасолі. У свій захист ієромонах виправдовувався тим, що зустрічався з бандитами не регулярно, а лише спорадично і то лише боячись їхньої розправи. Ремонт чобіт та передачу харчів здійснив під загрозою вбивства зі сторони керівника групи Пилипця.

І хоча з кримінального розслідування випливає, що підсудний у жодних насильницьких діях проти громадян участі не брав, а всі інші дії були скоєні лише під загрозою розправи – вирок був невблаганним: «25 июля 1952 года осужден военным трибуналом пограничных войск МГБ Закарпатской области по ст. 20-54-1 а УК УССР к 25 годам лишения свободы в ИТЛ (исправительно-трудовой лагерь – авт.) с поражением в правах на 5 лет и с конфискацией имущества». Маючи деяку надію на справедливе вирішення справи, о. Вікентій подає касаційну скаргу,

але військовий трибунал військ МДБ Львівського округу вирок залишає без змін [11. С. 39-40].

Аналогічні міри було застосовано і до інших засуджених – отців Іова, Даміана, Фаркавця Юрія та монахині Магдалини [11. С. 39-40]. За свідченням нині живих сестер о. Вікентій відбував покарання на будівництві. Отут і знадобилися ті уміння та навички, які здобув ще вдома, працюючи у господарстві. Будучи від природи старанним і працьовитим та маючи хист до будівельної справи, о. Вікентій виконував по дві норми, що давало змогу отримати додатковий харчовий пайок. Разом з ним працював також ієромонах о. Даміан, що звичайно полегшувало перебування на засланні, бо друзі могли хоч морально підтримати один одного. Та на жаль, о. Даміан не витримав непосильних умов праці, антисанітарії і, захворівши, невдовзі помирає.

Після смерті Сталіна у березні 1953 р. в країні сталися політичні зміни і відбувся частковий перегляд кримінальних справ раніше засуджених громадян та за їх результатами проведена амністія. Під цю амністію потрапили засуджені церковнослужителі православної та греко-католицької церков. Також переглянули кримінальну справу в'язня Ороса і «… определением военного трибунала 4-го военно-морского флота от 8 июня 1955 года состоявшееся судебные решения в отношении осужденного изменены. Мера наказания по ст. 20-54-1 а УК УССР ему снижена до 5 лет лишения свободы в ИТЛ без поражения в правах…» [12. С. 3]. Отже, як свідчить документ, суд переглянув справу засудженого і вбачаючи безпідставність звинувачень, зменшив міру покарання, замінивши 25 років таборів на 5. Та навіть і цього було забагато, бо вже через три тижні, 29 червня 1955 р., отця Вікентія достроково звільнили із зняттям судимості. Фактично цим рішенням про дострокову амністію була підтверджена несправедливість та абсурдність висунутих звинувачень радянської влади проти ієромонаха. *(Протягом 1955 р. також були звільнені всі засуджені монахи заарештовані в 1952 р. – авт.).*

Повертаючись із заслання, у Львові о. Вікентій випадково зустрів настоятельку Домбокського Свято-Успінського монастиря. Монахиня, побачивши в якому важкому стані перебуває духівник, забрала його в монастир, де сестри протягом місяця доглядали та виходжували о. Вікентія. Прибувши додому ієромонах стає на облік і невдовзі отримує паспорт, без якого не мав права проживати в прикордонній зоні Закарпатської області. Це, як на наш погляд, також є свідченням того, що державні органи визнали його повну невинність і безпідставність судимості. 21 липня о. Вікентій пише прохання на ім'я єпископа Іларіона про прийняття його в число священицької братії Мукачівської єпархії [1. С. 113]. Оскільки єпископ на той час був відсутній, то тимчасово о. Вікентія

направили у Свято-Троїцький скит Хуст-Городилово [1. С. 114]. І лише майже через півроку з'явився наказ № 1095, яким ієромонаха призначають духівником Свято–Успенського жіночого монастиря в с. Домбоки [1. С. 112].

Роки сталінських таборів не зламали о. Вікентія та не знищили в ньому дух справжнього пастиря людських душ. Несучи послух духівника Домбокського монастиря, ієромонах, крім своїх прямих обов'язків, намагається бути корисним для обителі. Ще в Драгівському скиту, о. Вікентій мав весь шевський інструмент, займався шиттям та ремонтом взуття для сестер. У новій обителі він також хотів навчити цьому ремеслу декількох сестер, щоб ті могли лагодити своє взуття і не бути залежними від зовнішнього світу. Тому він пише прохання на ім'я діючого владики з проханням благословити йому відпуск на три дні, щоб поїхати в Драгівський скит і забрати звідти свої інструменти [1. С. 111]. Цей факт красномовно свідчить про о. Вікентія, як про доброго господаря та дбайливого духовного батька, який по-справжньому опікується майбутньою долею своїх духовних дітей.

Не забував о. Вікентій і про Углянський скит, який також був відроджений його стараннями і по праву ієромонах вважався хрещеним батьком Божої обителі. Незважаючи на те, що він у той час там вже не служив, сестри і надалі вважали його за свого духовного наставника. Тому не є дивним, що вони зверталися до нього із різними проханнями. Коли наприклад, навесні 1956 р. в скиті постало питання про ремонт монастирського храму, то сестри просять благословення владики направити до них саме о. Вікентія, мотивуючи тим, що: «…по этому делу отец иеромонах Викентий Орос является искусным специалистом…» [13. Док. від 12.12.1955 р.]. І зрозуміло, що духівник в їхньому проханні не відмовив [1. С. 109].

Будучи духівником обителі, о. Вікентій крім пастирського послуху і розв'язання великої кількості організаційних питань, не забував і про своє духовне життя. З того періоду зберігся цікавий документ, в якому ієромонах просить благословіння поїхати в Городилівський скит, щоб висповідатися у свого духовного батька о. ігумена Іова (Кундрі) [1. С. 109]. Потрібно відзначити, що між ієромонахами завжди були добрі товариські стосунки. Уродженці одного села, майже однолітки, вони ще у далекому 1916 р. стали на важку тернисту, а тоді ще і небезпечну дорогу служінню Богу, ставши основними фундаторами Свято-Троїцького скиту «За Рікою». Були свідками і активними творцями відновлення православ'я у Закарпатті, своєю самовідданою працею утверджували істинну Христову церкву і сіяли зерна Божого слова в людських душах. Ще більшої довіри у їхніх стосунках додало те, що обидва духівники безпідставно були засуджені радянськими каральними орга-

нами і пройшли через диявольське пекло сталінських концтаборів, а преподобний Іов ще пройшов через фронтове пекло. Цей спільний момент у біографіях надавав їхнім стосункам особливих довірчих форм і, мабуть, саме тому о. Іов став духовним батьком для о. Вікентія. Бо ж хто-хто, а вони дуже добре знали радянську дійсність і наперед бачили, що чекає в недалекому майбутньому православне монашество. Та це ні на мить не похитнуло їхнє щире служіння і не змусило зійти з обраної дороги. Духівник скиту о. Іов, добре знаючи сумлінність о. Вікентія, довіряв йому найрізноманітніші справи. В єпархіальному архіві зберігся документ, в якому преподобний о.Іов Угольський просить ієромонаха поїхати в Хустський район, щоб отримати та привезти два дзвони для Свято-Троїцької Городилівської обителі [1. С. 108].

Ревне служіння о. Вікентія у справі утвердження святого православ'я були заслужено оцінені церковною владою – указом патріарха Алексія І (Симанський) його нагородили наперсним хрестом [1. С. 86 (зв.)].

26 грудня 1957 р. єпископ Варлаам (Борисевич) указом № 1082 звільняє о. Вікентія із посади духівника Домбокського монастиря та призначає духівником Свято-Успенського монастиря в с. Угля. Так ієромонах знову повернувся у Божу обитель, яка була відновлена з Господнього благословення та його невтомної праці і яку був змушений примусово залишити в 1952 р. у зв'язку з арештом. Для сестер це стало справжньою радістю – бо ієромонаха тут добре знали і поважали. Прибувши на місце, о. Вікентій, крім своїх прямих обов'язків, зразу ж узявся за ремонти, яких так потребувала обитель. Стараннями духівника замінили прогнилі нижні бруси стін храму та відновили дерев'яну підлогу церкви, яка була повністю знищена грибком. Та найболючішим залишалося питання ремонту житлового корпусу, який за допомогою ієромонаха частково відновлювали ще в 1956 р. І оскільки будівля уже стала зовсім непридатною для проживання, то було прийнято рішення будувати новий двоповерховий корпус. Як свідчать сестри, до закриття обителі перший поверх встигли повністю залагодити, а другий так і залишився недокінченим.

Як свідчать документи того періоду, о. Вікентій, незважаючи на повну амністію, завжди був у полі зору компетентних органів. Це «давало право» різним уповноваженим принижувати ім'я ієромонаха.

Так, покійна сестра Михаїла (Рибарь) писала, що під час чергової перевірки в скиті, хтось із чиновників, дізнавшись, що тут духівником є о. Вікентій, зауважив: «Хто назначив Вікентія, якщо він був зв'язаний із антирадянською бандою та за це сидів у тюрмі?» [1. С. 102].

Крім того, у березні 1959 р. газета «Советское Закарпатье» в декількох номерах надрукувала велику статтю «Черная паутина», в якій автор темними фарбами змалював всі закарпатські монастирі та їх на-

сельників. Особливо дісталося колишньому адміністратору єпархії Михайлу Попову і покійному о. Алексію Кабалюку, а також ігуменам скитів о. Іову (Кундрі), о. Веніаміну (Керечанин), о. Арсенію (Зейкану) та деяким ієромонахам [14. С. 4]. Не залишився поза увагою і о. Вікентій, на прикладі якого автор пише про підтримку православними монахами антирадянських бандитських груп. В кінці статті автор особливо наголошує, що хоча о. Вікентій та о. Іоан (Гашпар) були засуджені, але після повернення із таборів знову продовжують служити на приходах, а це суперечить радянським законам [15. С. 4]. На щастя ніякої негативної реакції єпископської влади на цю статтю не було, бо всі добре розуміли, що це лише чергове замовлення державних органів, які налаштовували думку широкого народного загалу проти обителей і наперед готували підґрунтя для майбутніх репресій стосовно монастирів.

Та незважаючи на негативну інформацію, яку друкували державні газети, враховуючи заслуги ієромонаха в утвердженні православ'я та духовній роботі на пастирській ниві, у 1959 р. ієромонаха о. Вікентія возводять у сан ігумена. Для духівника це була істино заслужена нагорода, яка засвідчила, що церковна ієрархія визнавала його пастирський досвід та заслуги перед Святою церквою.

Але надворі уже був 1959 р., який став для православних монастирів Закарпаття «чорним». Саме у цей рік було ліквідовано більшість обителей. Не став винятком і Свято-Успенський скит в с. Угля.

Єпархіальна влада знала наперед, що державні органи готуються ліквідовувати монастирі, але реально вдіяти нічого не могла – залишилося лише молитися до Господа Бога з надією на повернення кращих часів. Щоб убезпечити від неприємностей себе та духівника, 15 травня о. Вікентія викликають в єпархіальне управління, де повідомляють про призначення його на парафію села Угля [1. С. 100]. Акція ліквідації Свято-Успенської обителі була проведена наприкінці літа і як свідчить заява настоятельниці скиту матушки Михаїли (Рибарь), саме з 17 вересня 1959 р. скит вважається не діючим [16. С. 76]. *(Нині живущі сестри стверджують, що останнє богослужіння в монастирі проведено 22 вересня – авт.).*

Монахиня Матрона (Шимон) згадує, що о. Вікентій знав про ліквідацію обителі. Тому, на пропозицію духівника, довірені люди зняли іконостас, монастирські дзвони та передали їх до сільської церкви на Малу Угольку.

Та недовго пробув ієромонах на сільській парафії. Наказом № 744 від 9 вересня 1960 р. о. Вікентія призначено настоятелем Свято–Преображенського скиту в с.Теребля [1. С. 91]. Тут він замінив архімандрита о. Веніаміна (Керечанина), який 30 березня був засуджений Тячівським районним судом до 18 місяців позбавлення волі [17, док. від

1960 р.]. Та минуло лише сім місяців і 10 травня 1961 р., не дивлячись на всі старання монахів, останній чоловічий скит на території краю також ліквідували [18. С. 57].

24 травня 1961 р. наказом № 307 ігумена о. Вікентія звільняють з посади настоятеля Свято-Преображенського монастиря і повертають у попередню парафію до села Угля [1. С. 88]. Так закінчилася епопея переведення ієромонаха з одної обителі в іншу.

На парафії о. Вікентій добросовісно продовжує нести свій пастирський хрест. Відомо, що православна община Углі спочатку слугувалася так званим малим храмом, а великий (греко-католицький - авт.) стояв занедбаний. Коли в 1964 р. місцева влада забрала малу сільську церкву під зерновий склад, то зважаючи на тодішнє ставлення атеїстів до християнських святинь, ієромонах із благословення правлячого єпископа забирає звідти святий престол до великого храму [1. С. 81]. В ньому, за допомогою вірників, проводить ремонти даху, стін і невдовзі в храмі починає проводити богослужіння.

Місцеве населення дуже добре знало о. Вікентія і завжди цінувало його ревне служіння, безкорисливість, чесність, готовність допомогти молитвою, духовним словом чи просто мудрою порадою. Яскравим прикладом авторитету духівника є лист вірників села Вільхівські Лази від 15 квітня 1965 р. з проханням тимчасово призначити саме ієромонаха о. Вікентія, поки парафіяльний священик о. Іван Кричфалуші буде перебувати на лікуванні [1. С. 79]. Ще одним незаперечним доказом великого авторитету і поваги до духівника є той факт, що місцеве керівництво (часто і партійне) довіряло таємно хрестити своїх дітей саме о. Вікентію.

Враховуючи заслуги ігумена та його багаторічну плідну працю у відродженні і укріпленні святого православ'я, в день Святої Пасхи 1965 р. святійший Алексій І, патріарх Московський і Всієї Русі, нагороджує ієромонаха палицею, яка була вручена 25 липня під час святкової літургії в Свято-Успенському Кафедральному соборі міста Мукачева [1. С. 71] *(палиця – частина священицького одягу у формі ромба, яка символізує духовний меч – авт.)*.

Найбільш яскраво і промовисто про духівника говорить характеристика того часу з його особової справи: «…Игумен Викентий один из старых иеромонахов, которые работали над возрождением православия на Закарпатье. Будучи духовником, показал свой честный характер и ревностное исполнение всех возложенных на него послушаний. Хорошо служит и проповедует, хороший организатор приходской жизни, пользуется авторитетом и любовью своих прихожан» [1. С. 69].

І як підтвердження вищесказаного є той факт, що протягом багатьох років під час престольних свят о. Вікентія відряджають до Чума-

лівського Свято-Вознесенського монастиря або навколишніх сіл Колодне, Буштино, Драгово, Теребля, Дулово, Вільхівці, Вільхівські Лази та ін. [1. С. 51-68, 73], де він разом з іншими духівниками бере участь у святкових богослужіннях.

Важкі воєнні та повоєнні роки, тортури в ужгородській в'язниці після арешту, голод та холод сталінської каторги наклали відбиток на здоров'я духівника. З роками у о. Вікентія почастішали болі в грудях. Спочатку терпів, а коли стало вже зовсім зле, звернувся до лікарів. Після обстеження на рентгені виявили під ребрами з правого боку воду. Такий діагноз змусив духівника просити благословення на коротку відпустку, щоб підлікуватися [1. С. 47]. Після лікарні ігумен повертається на парафію, де його з нетерпінням чекали вірники. І знову, як і раніше, о. Вікентій добросовісно продовжує виконувати свій пастирський послух.

Але роки беруть своє і уже не маючи фізичних сил своєчасно і належно обслуговувати парафію, на початку 1973 р. ієромонах пише прохання до правлячого архієпископа Григорія (Закаляк) про приділення до нього на допомогу диякона [1. С. 23]. Але оскільки на той час із священицькими кадрами було сутужно, то задовольнити прохання не було можливості.

Не дивлячись на досить поважний вік, ієромонах продовжує нести свій пастирський хрест – вінчає, хрестить, ховає, служить парастаси – просто допомагає всім духовно і матеріально.

Старожили села розповідають історію про місцевого жителя Рошка Федора, який, маючи 8 дітей, на старі роки залишився без нагляду. Справа в тому, що всі нащадки покинули віру свого батька і перейшли у суботники, а оскільки старий не схотів, то його залишили напризволяще. Дізнавшись про таку нещасливу долю чоловіка, о. Вікентій став за ним доглядати, аж поки той не спочив. Таким чином духівник допоміг старому чоловікові зберегти свою православну віру. Інша історія розповідає про сироту Марію з Анталовець, яка, не маючи власного дому та родини, служила різним людям в селі. Бачачи незавидне становище дівчини, ієромонах відправляє її на Малу Угольку до архімандрита Іова. Пізніше вона прийняла постриг і в майбутньому стала мантійною монахинею Євдокією.

Не забуває духівник і про дім Божий. З допомогою вірників робить ремонт сільської церкви, після чого у вересні 1974 р. проводить нове освячення [1. С. 15].

І, як відзнака, до дня Святої Пасхи 1974 р. патріарх Пімен нагороджує ігумена Вікентія Хрестом з прикрасами [1, док. від 28.04.1974].

Про повагу до ієромонаха, визнання його авторитету яскраво свідчить той факт, що навіть коли він не був духівником монастиря, до нього

продовжувалися звертатися монахи та монашки з проханнями постригу. Так, у липні 1975 р. із благословення владики Григорія, архієпископа Мукачівсько – Ужгородського, о. Вікентій здійснив постриг у малу схиму 6 дівчат [1, док. від 08.07.1975]. А в квітні 1981 р. в селі Нижній Бистрий здійснив постриг у схиму іумена Кирияка (Росоху) [1, док. від 08.04.1981].

Сумлінне виконання пастирських обов'язків та ревне служіння на духовній ниві були заслужено оцінені ієрархами православної церкви. За представленням архієпископа Григорія, в день Святої Пасхи 30 травня 1976 р., під час святкової літургії у Свято-Успенському храмі села Угля ігумен Вікентій був возведений в сан архімандрита [1. С. 9]. А 16 березня 1977 р. указом № 171 призначений духівником для сповіді всіх священиків Виноградівського району [1. С. 8].

Маючи за плечима майже 80 років, о. Вікентій продовжує у міру своїх сил, виконувати нелегкий духовний обов'язок пастиря. Один з найстаріших ієромонахів єпархії користується авторитетом та повагою серед священиків і тому його часто призначають очолювати святкові богослужіння (літургії) під час храмових свят у Свято-Вознесенському соборі у м. Хуст [1. С. 6].

Але роки дають про себе знати – духівник хворіє все частіше і частіше. У переддень пасхальних свят о. Вікентій пише прохання Владикові Савві (Бабинець) про призначення на допомогу священика, бо він важко хворіє і не може повною мірою виконувати свої обов'язки [1. С. 1]. Оскільки стан здоров'я і надалі погіршувався, то 26 травня 1981 р. архімандрит Вікентій виведений поза штат [1. С. 1].

Монахиня Углянського монастиря сестра Матрона (Шимон) пригадує, що останній рік свого життя духівник проживав на сільській фарі в Углі, де його доглядали рідні сестри-монашки Матрона і Фекла (Шимон). Але потім у о. Вікентія різко погіршився зір і він майже осліп. Тоді сестри вирішили забрати духівника до себе додому, де мали б змогу його краще доглянути.

Відчуваючи наближення останньої години, о. Вікентій як істинний слуга Божий приймає рішення про постриг у схиму *(велика схима – особливий крок в житті монаха, який веде суворе аскетичне життя, повністю присвячує себе служінню Христу, відрікається від світу і весь час проводить тільки в молитвах – авт.)*. Отець Іван Коньовшій, настоятель храму в селі Мала Уголька, пригадує, що восени 1981 р. до архімандрита Іова в село привезли о. Вікентія. Протягом тижня Вікентій 7 разів прийняв з рук преподобного святе причастя, а монахині Матрона (Шимон) та Февронія (Кричфалушій) весь час читали молитви і після того відбувся постриг.

Навіть будучи незрячим, духівник продовжував приймати вірників. До нього завжди приходили люди з різними болями та проблемами, і він завжди намагався їм допомогти. Особливо приходило багато семінаристів, які тут отримували не тільки духовне підживлення, а й матеріальне. Всі кошти, які мав о. Вікентій він роздавав юнакам, що навчалися у духовних закладах. Відчуваючи, що його земне життя скоро закінчиться, архімандрит повідомив сестер, у який одяг мають його одягнути і як розпорядитися його книгами та нехитрим майном. Окремо підмітив, що обидва нагородні хрести потрібно віддати двом молодим хлопцям, які на той час навчалися в семінарії, а собі залишив простий ієрейський хрест.

Йшов перший тиждень великоднього посту, коли читають канони Андрія Критського. Був звичайний день, як і багато інших. В хаті, де жив архімандрит о. Вікентій, того дня зібралося 5 сестер: схимонахиня Фекла (Шимон), монахині Катерина (Стан), Євгенія (Поп), Февронія (Кричфалушій) та Матрона (Шимон). Крім них зранку ще прийшла старша жінка Марія Богдан та Іван Феєр, який часто приносив харчі для сестер. Сестра Матрона пригадує, що духівник прокинувся вранці як завжди, помолився, поїв, приліг на ліжко і каже : «Беріть воду та помийте мені обличчя, руки, ноги». Я швидко виконала прохання потім переодягла його в чистий одяг. Коли все було зроблено, о. Вікентій попросив принести звичайний ієрейський хрест та скуфію (скуфія – головний убір на кожен день – авт.). Одягнув усе на себе, в руки узяв чотки і тихо почав молитися. Сестри приєдналися до нього. А коли закінчили канон, то духівник попросив заспівати «Се жених грядет в полунощи».

По закінченні молитви сестри тихо вийшли з кімнати і почали готувати обід. В кімнаті залишилася монахиня Матрона та жінка Марія Богдан. Духівник тихо лежав у ліжку і ніби задрімав. Глянувши на о. Вікентія, Матрона інтуїтивно відчула, що той помирає. Не розгубившись, вона почала щиро молитися, щоб Господь Бог забрав душу свого раба Вікентія на небо. Через деякий час, коли хтось увійшов до кімнати, то побачив, що духівник тихо, спокійно і безболісно відійшов у вічність. Так, в п'ятницю о 5 годині по обіді, 5 березня 1982 р. закінчився земний шлях великого подвижника православної віри, невтомного будівничого Христової церкви, духовного батька багатьох сотень православних християн.

Про смерть архімандрита зразу ж повідомили єпархію, і уже через дві години сюди прибув ігумен Чумалівського монастиря о.Євфимій (Шутак) і разом з сільським священиком вони одягли о. Вікентія. Ввечері, за давньою християнською традицією, в домі, де помер о. Вікентій, відбулася поминальна служба, читалися псалтирі. А вранці архімандрита перевезли в приходський храм для монашеського похорону. Не-

приємна вістка про смерть монаха швидко поширилася по всій окрузі, і люди масово почали приходити до храму, щоб віддати останню шану своєму духівнику. Заупокійна служба та прощання з покійником тривало аж до третьої години, після чого тіло монаха хресним ходом перевезли до Чумалівського монастиря. Оскільки у недільний день всі священики зайняті на приходах і не могли взяти участі у відправі, то було вирішено ховати архімандрита в понеділок.

Як пригадують сестри, наступного дня у похованні взяли участь близько 90 священиків та монахів і велика кількість людей, що засвідчило глибоку повагу, шану і любов вірників до свого духовного пастиря.

Минуло уже більше двох десятків літ з дня смерті о. Вікентія. Багато чого змінилося у світі. Розпалася велика радянська імперія і на її основі народилися нові держави. За минулі роки дали оцінку багатьом подіям того часу. Те, чим раніше нехтували, зараз сприймається як життєва істина. Тих, кого раніше засуджували і зневажали, стали героями.

Приємно відзначити, що справедливу оцінку дано і трагічним подіям далекого 1952 р., коли органи безпеки безпідставно засудили групу православних монахів. 12 травня 1992 р., рівно через 40 років від тих злощасних подій, на Ороса Василя Олексійовича «…в виду отсутствия доказательств, подтверждающих обоснованность привлечения его к уголовной ответственности» поширюється дія статті 1 Закону Української РСР «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» [11. С. 39-40]. Тобто, на державному законодавчому рівні визнано безпідставність і несправедливість арешту та засудження духівника. На превеликий жаль, архімандрит Вікентій не дожив до того часу, щоб почути про свою повну реабілітацію і визнання невинності. Але залишилися десятки вдячних учнів, сотні, тисячі вірників, які свято бережуть пам’ять про вчителя, наставника, духівника. А підтвердженням цьому є факт, що в селі Углі не проходить жодне свято, чи богослужіння, де б не згадали теплими словами про о. Вікентія. І це є найкращим пам’ятником вірному слузі Божому і добрим прикладом для наслідування нинішнім і прийдешнім поколінням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Архів Мукачівсько-Ужгородської єпархії (далі Архів Мук.-Уж. єп.). – Особова справа о. Вікентія (Орос В.О.).

2. *Рачук Г.* Подвижник Руси Карпатской. Архімандрит Иов (Кундря). М., 2008. С. 53.

3. *Пагиря В*. Монастирі Закарпаття. Мукачево, 1994. С. 66.

4. Поточний архів Свято-Дмитріївського храму с. Мала Уголька. Автобіографія о. Іова (Кундря).

5. *Сирохман М.* Церкви України. Закарпаття. Львів, 2000.

6. Державний архів Закарпатської області (далі ДАЗО). Ф. 21. О. 9. Спр. 78.

7. С*ергий (Цьока), иеромонах*. Православие и иноческая жизнь в Закарпатье в первой половине XX столетия// Курсовое сочинение. Ч. II. Загорск, 1960 (комп'ютерна версія).

8. ДАЗО. Ф.Р.1490. О. 4д. Спр. 167.

9. Архів Хустської єпархії (далі Архів Хуст. єп.). Папка «Драгівський монастир». Документ від 21.06.1949 р.

10. Архів Мук.-Уж. єп. Особова справа о. Іова (Гашпар І.Ф.).

11. *Данилець Ю.* Священики-мученики: репресії проти православного духовенства на Закарпатті (на межі 1940-1950 рр. XXст) // Персонал. 2007. № 1.

12. *Монич О.* Сповідницька діяльність схіархимандрита Вікентія (Ороса) з відновлення Углянського монастиря у 40-50-х рр. XX ст. // Дружба. № 145-146, 24 листопада. 2007 р.

13. Архів Хуст. єп. Папка «Свято-Успенський монастир у селі Угля».

14. *Билинец С.* Черная паутина // Советское Закарпатье. 1959. 7, 12, 17, 24 марта. На 4 стр.

15. *Билинец С*. Названа праця. 24 марта.

16. Архів Мук-Уж. єп. Папка «Монастирські справи (1959-1960 рр.)».

17. Архів Хуст. Єп. Збірка єпархіальних документів.

18. *Чопик-Микунда С.* Спасо-Преображенський чоловічий монастир біля села Теребля (1921-2001). Ужгород: Гражда, 2007.